

**versteend
verdriet**

anti-joodse maatregelen

Bij het begin van de Tweede Wereldoorlog woonden in Nederland ongeveer 140.000 joden.

Van hen hebben de Duitse bezetters en hun handlangers zo'n 110.000 mannen, vrouwen en kinderen gedeporteerd naar en omgebracht in de vernietigingskampen in Polen. Dit gebeurde niet onmiddellijk in de meidagen van 1940, maar heel geleidelijk. De Duitsers volgden een bepaalde tactiek. Joden werden eerst afgezonderd van de rest van de bevolking, vervolgens volledig geïsoleerd en beroofd van al hun bezittingen. Toen waren zij klaar voor de gaskamers in de vernietigingskampen.

Uit deze kampen keerden in 1945 ruim 5.200 overlevenden terug. Ongeveer 25.000 joden doken onder of vluchtten naar het buitenland. Zo'n 10.000 van hen zijn echter opgepakt en alsnog naar Polen getransporteerd.

Bronnen

Dr. L. de Jong

Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog
Staatsuitgeverij/SDU/Uitgeverij, Den Haag 1969-1991

Dr. J. Presser

Ondergang, de vervolging en verdelging van het Nederlandse
Jodendom 1940-1945
Staatsuitgeverij/Martinus Nijhoff, Den Haag 1965

I. Schöffer e.a.

Geschiedenis van de Joden in Nederland
Uitgeverij Balans, Amsterdam 1995

Mr. K.P.L. Berkley

Overzicht van het ontstaan, de werkzaamheden en het streven
van den Joodschen Raad voor Amsterdam
Plastica, Amsterdam 1945

**Research en
samenstelling**

Leo Davidson

- 2 juli 1940** Joden mogen niet langer dienst doen bij de vrijwillige luchtbescherming.
- 31 juli 1940** Ritueel slachten wordt verboden.
- 6 september 1940** Er mogen geen joden meer in overheidsdienst worden benoemd.
- oktober 1940** Alle Nederlanders krijgen in de loop van de komende maanden een persoonsbewijs. Op de persoonsbewijzen van de joden is een letter J gedrukt.
- 5 oktober 1940** Het overheids personeel moet een verklaring tekenen waarin staat of zij Ariër, dan wel jood zijn.
- 22 oktober 1940** Joodse ondernemingen moeten zich aanmelden.
- 4 november 1940** Alle joodse ambtenaren krijgen ontslag.
- In de loop van de komende maanden gebeurt hetzelfde met veel joodse werknemers in dienst van niet-joodse bedrijven.

- januari 1941** Alle bioscopen zijn voortaan voor joden verboden.
- 10 januari 1941** Alle joden moeten zich laten registreren.
- 11 februari 1941** De toelating van joodse studenten tot de universiteiten wordt eerst beperkt en later verboden.
- 11 en 12 februari 1941** De oude Jodenbuurt in Amsterdam wordt enkele dagen afgesloten na vechtpartijen tussen Nederlandse nationaal-socialisten (leden van de NSB) en joden.
- 22 februari 1941** Vierhonderd joden worden op straat opgepakt en naar het concentratiekamp Mauthausen overgebracht, na rellen tussen de Duitse politie en joden in de van Woustraat. De meesten zijn al na enkele weken dood.
- 25 en 26 februari 1941** Als gevolg hiervan breekt de Februaristaking uit.
- 28 februari 1941** Joden mogen geen bloeddonor meer zijn voor niet-joden.

12 maart 1941

Joodse ondernemingen en winkels krijgen Duitse of met hen sympathiserende Nederlandse 'bewindvoerders' - in veel gevallen gaan die tot liquidatie over.

20 maart 1941

Veel joodse verenigingen, organisaties, loges en dergelijke worden verboden en ontbonden.

In de loop van het jaar mogen joodse patiënten alleen nog in joodse ziekenhuizen en andere inrichtingen worden opgenomen.

15 april 1941

De joden moeten hun radio's inleveren.

1 mei 1941

Reizen en verhuizen zijn voortaan voor joden alleen met een vergunning toegestaan.

Joodse doktoren mogen geen niet-joden meer behandelen.

De beroepsuitoefening van joden in de vrije beroepen wordt beperkt.

Joden mogen geen beurzen meer bezoeken.

15 mei 1941

Joodse musici worden uit alle orkesten ontslagen.

31 mei 1941

In badplaatsen zijn zwembaden, parken, hotels en pensions voortaan voor joden verboden.

11 juni 1941

Na een aanslag op een Duits bureau in Amsterdam, worden tijdens een grote razzia driehonderd jonge joodse mannen op straat opgepakt en naar Mauthausen overgebracht. Ook van hen leefde na enkele weken niemand meer.

1 augustus 1941

Joodse advocaten, apothekers, tolken, makelaars en andere beoefenaars van vrije beroepen mogen alleen nog voor joden werken.

8 augustus 1941

Joden moeten het grootste deel van hun vermogen, dat wil zeggen hun geld, effecten, tegoeden bij banken, giro en spaarinstellingen overmaken naar de 'roofbank' Lippmann, Rosenthal & Co. Hiervan mocht alleen geld worden opgenomen dat strikt noodzakelijk was voor het dagelijks levensonderhoud zoals de huur. Ook verzekeringspolissen moesten worden ingeleverd.

Joods grondbezit wordt verbeurd verklaard.

1 september 1941

Joodse kinderen mogen alleen nog naar joodse scholen.

15 september 1941

Parken, dierentuinen, café's, restaurants, hotels, pensions, schouwburgen, cabarets, variéte's, bioscopen, sportinrichtingen, concertzalen, openbare bibliotheken, lees-zalen en musea zijn verboden voor joden. Als gevolg hiervan worden in Amsterdam speciale joodse theaters en bioscopen opgericht, waar uitsluitend werk van joden mag worden uitgevoerd.

Alle openbare markten, veemarkten, veilingen, goederenbeurzen en abattoirs worden verboden voor joden. Voor joden zijn er speciale winkels en markten.

Joden mogen alleen met een speciale vergunning verhuizen.

22 oktober 1941

Niet-joods huispersoneel mag niet langer voor joden werken.

7 november 1941

Het lidmaatschap van joden van niet-joodse organisaties is voortaan verboden. Ook mogen joden geen lid meer zijn van bridgeclubs, dansclubs en tennisclubs.

14 november 1941

Voor culturele bijeenkomsten van joden is een vergunning vereist.

- 17 januari 1942** De deportatie van alle joden uit de provincie naar Amsterdam begint.
- 20 maart 1942** Joden mogen geen auto's meer gebruiken voor personenvervoer.
- 27 maart 1942** Huwelijken en buitenechtelijk geslachtsverkeer tussen joden en niet-joden zijn voortaan verboden.
- 29 april 1942** Alle joden worden verplicht de gele jodenster zichtbaar op hun kleding te dragen.
- april 1942** Joden mogen in Amsterdam niet langer op het stadhuis trouwen maar uitsluitend in zogenaamde joodse lokalen.
- 21 mei 1942** Joden moeten ook het eerder vrijgestelde deel van hun vermogen inleveren. Verder hun postzegelverzamelingen, kunstvoorwerpen, edelstenen en halfedelstenen, platina, goud en zilver. Hun trouwring mogen ze houden. Bovendien hun tafelzilver, met uitzondering van één bestek per persoon.
- Alle hypotheeken en verzekeringen van joden moeten worden opgezegd.

30 juni 1942

Een groot aantal beroepen is verboden voor joden, zoals arbeidsbemiddelaar, belastingadviseur, drogist, accountant, masseur en kapper. Deze beroepen mogen joden alleen nog voor joden uitoefenen.

Joden mogen niet meer autorijden.

Joden mogen van 20.00 uur tot 06.00 uur hun woning niet meer uit en niet langer op bezoek gaan bij niet-joden.

Joden mogen niet-joodse winkels alleen tussen drie uur en vijf uur 's middags bezoeken, met uitzondering van apotheken.

Goederen bij joden thuis bezorgen is verboden, behalve melk, wasgoed en kolen (voor verwarming van hun kachels).

Joden mogen alleen bij joodse kappers, joodse para-medische inrichtingen en dergelijke komen.

Joden mogen niet meer met de tram, bus en taxi's reizen. Kreeg men in speciale gevallen daarvoor toch een vergunning, dan moest men in de laagste klasse reizen (roken) en mocht alleen gaan zitten als er voldoende plaats was voor niet-joden.

Joden mogen geen openbare telefoons meer gebruiken. Hun eigen telefoon wordt afgesloten.

15 juli 1942

In Amsterdam begint de deportatie van de joden naar het zogenaamde doorgangskamp Westerbork, voor 'tewerkstelling in Duitsland', in werkelijkheid naar de vernietigingskampen. Als eersten zijn de voor de oorlog naar Nederland gevluchte Duitse joden aan de beurt, al snel daarna ook de eerste Nederlandse joden.

Vrijwel tegelijkertijd worden weer vierhonderd joden op straat opgepakt, als dreigmiddel voor hen die geen gevolg geven aan de oproeping op transport te worden gesteld. Ook in Den Haag en Rotterdam worden grote razzia's gehouden.

22 juli 1942

De joden moeten hun fiets inleveren.

**eind juli en
begin augustus 1942**

Per week vertrekken drie treinen met ongeveer duizend joden in veewagens, van Westerbork naar Polen.

augustus 1942 en later

Dagelijks worden in Amsterdam veel joden, meestal na acht uur 's avonds, uit hun huizen gehaald en via de Hollandsche (Joodsche) Schouwburg naar Westerbork vervoerd. Hieraan is door de Nederlandse politie op grote schaal meegewerkt en zeker niet alleen door nationaal-socialisten.

oktober 1942

De joden uit de Rivierenbuurt in Amsterdam worden gedwongen te verhuizen naar de Transvaalbuurt waar ook veel joden uit de provincie worden geconcentreerd.

maart en april 1943

Joden mogen niet meer buiten Amsterdam wonen of verblijven.

In snel tempo worden de door de Duitsers verstrekte 'Sperrren' (voorlopige vrijstelling van deportatie) ingetrokken, dus steeds meer joden verdwijnen naar de vernietigingskampen.

20 juni 1943

Tijdens een grote razzia in de Rivierenbuurt en in Amsterdam-Oost worden hele buurten door de Duitse politie afgezet en wordt elk huis doorzocht op jacht naar joden. Slechts zeer weinig joden blijven achter, bijvoorbeeld de gemengd-gehuwden.

Ook de joodse ziekenhuizen worden nu leeggehaald. Al eerder was hetzelfde gebeurd met de joodse weeshuizen, bejaardenhuizen en krankzinnigengestichten.

29 september 1943

De laatste vrijgestelde joden worden nu ook op transport gesteld, met inbegrip van de beide voorzitters van de Joodse Raad. De Joodse Raad is op last van de Duitsers ingesteld om hun opdrachten, bevelen en verordeningen te helpen uitvoeren.

Van de 140.000 joden die in Nederland woonden zijn 110.000 mannen, vrouwen en kinderen gedeporteerd en omgebracht in de vernietigingskampen in Polen.

Uit deze kampen keerden in 1945 ruim 5.200 overlevenden terug.

Ongeveer 25.000 joden wisten zich, door onder te duiken of door naar het buitenland te vluchten, aan de vervolging te onttrekken. Zo'n 10.000 van hen zijn echter opgepakt en alsnog naar Polen getransporteerd.